

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЯТОРНИХ ВАЖЕЛІВ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ

Н. В. Ушенко,

к. е. н., доцент, Науково-дослідний економічний інститут (м. Київ)

У статті визначено пріоритетні напрями формування й розвитку людського капіталу в умовах орієнтованості економіки країни на інноваційну модель розвитку, на підставі чого запропоновано концептуальні положення удосконалення регуляторних важелів відтворення людського капіталу України.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Визначення напрямів удосконалення відтворення людського капіталу зумовлене проблемами, які заважають процесу відтворення на окремих його фазах — формування, розподілу, використання та ін.

Актуальність такої постановки зумовлене значними історичними змінами у світовому розвитку. Зокрема, наприкінці ХХ і початку ХХІ століття означилися зрушення у загальному вигляді цивілізації. Вони сформувалися під впливом наступних об'єктивних факторів: демократизації структурних змін, регіональної і транснаціональної інтеграції, а також глобалізації. Еволюція цивілізації, яка супроводжується світовими інноваційними тенденціями в суспільствах і виробництві, одночасно впливає на формування нового типу соціальних відносин і підвищення значущості в цьому процесі особистості.

Сучасна економіка України під впливом реформаційних трансформацій сформувалась як економіка змішаного ринкового типу. Багато суб'єктів економічного господарювання існують як приватні господарські одиниці. Одночасно існує значний сектор підприємств з державною формою власності, управління економічною діяльністю яких є компетенцією держави. Крім того, держава вносить певні зміни і запроваджує регуляторні механізми чинносно приватного сектора, вводячи велику кількість правил у сфері податків, зовнішньоекономічної діяльності та певного державного контролю.

Це в першу чергу, соціально-економічні, економічні, демографічні, соціально-демографічні, правові, екологічні та інтеграційні чинники. На відміну від інших чинників національно-економічні мають здебільшого інтенсивний характер і впливають на якісний склад людського капіталу в умовах інноваційної моделі розвитку національної економіки.

Прийнята інноваційна модель розвитку української економіки передбачає послідовне нововведення в сферу техніки, технологій, організації праці і управління, які базуються на використанні досягнень науки при одночасному поширенні цих інновацій в різні

сфери економічної діяльності. Таким чином, інноваційний розвиток економіки передбачає формування інтелектуального, духовного та виробничого потенціалу суспільства, безпосереднім власником якого є людина.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питанням удосконалення регуляторного механізму відтворення людського капіталу приділяли увагу відомі вчені А.Згонник, А.Абалкін, С.Рогов, І.Манцуров, О.Забавіна, А.Семів, І.Бондар, В.Лич, А.Антошкіна. Незважаючи на значні напрацювання, необхідно відмітити наявність невирішених проблем у сфері суспільних відносин, серед яких можна визначити наступні: надлишкову економічну нерівність населення та збільшення диференціації щодо доходів багатих і бідних верств населення; значні розбіжності у рівнях ефективності економічної діяльності між окремими галузями і сферами національного господарствами, наслідком яких є неповноцінний розвиток і використання людського капіталу; відсутність чіткої інноваційної стратегії, при якій науково-технічний розвиток держави мав би можливість спиратись на підґрунтя новітніх рішень, які давно використовуються в розвинутих країнах.

МЕТА СТАТТІ

— визначити концептуальні положення удосконалення регуляторних важелів відтворення людського капіталу України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ринкова економіка ефективна настільки, наскільки ефективність забезпечується свободою трансекцій і ціновими важелями. Але не в спрощеній теорії, а в реальному суспільстві є широкий спектр неадекватних видів діяльності, які необхідні і для існування, і для ефективності ринку, і нецінових важелів, які ринок ніяк не сприймає. У цих умовах економічні і соціальні відносини регулюються не тільки ринком і не тільки ринком, скільки фундаментальною системою інститутів, які

визначають мотивацію економічної і соціальної поведінки, а також форму соціально-економічної стратифікації суспільства, пропорціями між доходами різних соціально-професійних груп і масштаби економічної нерівності. Підтримка цієї системи інститутів є невід'ємною функцією держави.

Ті обставини, що в ринковій економіці дохід є основним символічним виразом соціального статусу, само по собі не повинно викликати заперечень. Але в цьому випадку держава повинна регулювати розподіл доходів таким чином, щоб статусні переваги ефективно відображали пріоритети довготривалого розвитку суспільства. Якщо держава цього не дає, то виникає конфлікт інституціональних схем, на які орієнтуються полярні групи суспільства, що інтерпретується як конфлікт між ефективністю і справедливістю. Це тягне за собою зниження довіри до держави і бізнесу, причому не тільки до крупного, але і до будь-якого успішного. Відповідне інституційне середовище орієнтує і власників, і підприємців, і державу на короткотермінові економічні інтереси. У такому середовищі схильність до інновацій різко знижується, а мотивація економічної і соціальної поведінки зводиться до форсування отримання найближчих зисків, включаючи і зиск від освіти.

Інакше кажучи, незадовільний стан справ у галузі освіти призводить до зниження освітнього рівня нації, падіння престижу освіти, деградації життєвих стандартів населення. Наслідком кризових явищ в економіці в цілому і в освіті зокрема є вплив кваліфікованих кадрів, найкращої робочої сили за кордон. Це явище треба розглядати як можливість послаблення інтелектуального іміджу України, що прямо та опосередковано впливає на її конкурентні позиції на світовому ринку. У 90-х роках еміграція висококваліфікованої робочої сили набула небачених раніше масштабів: за різними оцінками, країна втратила від 15 до 20% інтелектуального капіталу [5]. Лише за 1999—2005 рр. з України виїхало понад 130 докторів і понад 500 кандидатів наук. Ще більша частка наукових працівників залишає науку на користь більш прибуткових галузей економіки (фінанси, політика). Багато хто з фахівців працює на спільних підприємствах, розташованих на території України. Так, за розрахунками науково-дослідних організацій ООН, при виїзді одного спеціаліста країна втрачає в середньому близько 300 тис. дол., а країна-імпортер людського капіталу заощадує великі кошти на його формування. За підрахунками американського Інституту страхування життя, вартість професійної підготовки 143 тис. спеціалістів вищої кваліфікації, що переїхали до США з 1949 до 1969 рр., становила 5 млрд дол. [2].

Як зазначає А.Антошкіна, в аспекті теоретико-методологічних основ освіти в системі формування людського капіталу виникає необхідність перебудови наукової парадигми теорії, методології і практики суспільного буття. На думку вченого, ця перебудова включає кардинальні зміни в розумінні базису і надбудови

спільно-економічних відносин: в частині базису — врахування змін, які відбулися в продуктивних силах суспільства, а в частині надбудови — врахування змін, що відбуваються у сфері формування світогосподарської економічної влади в прояві глобалізму і відповідної політики "нового економічного ладу" [1, с. 265].

За дослідженням Н.А. Гавкалової міра впливу освітнього чинника залежить: від важливості освіти в суспільстві; від початкового запасу людського капіталу особистості, її бажання та готовності до саморозвитку; від розвиненості самого суспільства; від рівня доходів, які отримують більш освічені та професійно підготовлені особи порівняно з тими, хто займається фізичною або рутинною працею. Виступаючи опосередкованою ланкою між наукою та виробництвом, освіта здійснює значний вплив на розвиток економіки та інших сфер життєдіяльності [7, с. 19].

Загальна криза в країні призвела до погіршення не лише кількісних, але й якісних характеристик населення і в першу чергу такої важливої характеристики, як здоров'я, що є загальним індикатором демографічного та соціально-економічного добробуту населення. Як відомо, стан здоров'я населення значно погіршився за останні 10 років. Здоров'я населення — це стан комплексного фізичного, духовного та соціального добробуту, а не лише відсутність хвороб і фізичних вад [2].

На думку В. Лича, з метою посилення такого компонента людського капіталу як здоров'я є необхідним створення правових, економічних та організаційних умов надання медичних послуг, переорієнтації державної служби охорони здоров'я на запобігання захворюванням, насамперед інфекційним, зниження ризиків, пов'язаних із забрудненням та шкідливим впливом довкілля [4, с. 262].

Рівень розвитку соціальної інфраструктури в державі повинен бути спрямованим на розвиток об'єктів соціальної інфраструктури. Значення їх полягає в тому, що вони не беруть безпосередньої участі у виробництві, але сприяють забезпеченню передумов для нормального розвитку виробничого процесу шляхом задоволення потреб виробництва в кадрах необхідної кваліфікації, чим сприяють відтворенню і закріпленню на виробництві фахівців відповідного профілю.

Рівень техніко-економічного розвитку виробництва визначає напрями розвитку як самого підприємства, так і його персоналу. Так, за наявності фінансового забезпечення співробітники можуть бути направлені на професійне навчання, підвищення кваліфікації, поліпшення фізично-психологічного самопочуття в закладах охорони здоров'я, що має значний вплив на розвиток людського капіталу.

Загальноприйнято розглядати відтворення як безперервне відновлення процесу виробництва товарів, послуг, духовних благ у межах окремого підприємства чи всього суспільства. Воно формується з двох взаємопов'язаних складових — відтворення

продуктивних сил та відтворення економічних виробничих відносин суспільства, які пов'язують між собою основні стадії відтворення — виробництво, розподіл, обмін і споживання [3, с. 4]. Відтворення людського капіталу відноситься до відтворення його першої складової — продуктивних сил і в ринкових умовах господарювання має особливості. У контексті теорії людського капіталу більш застосовувані є виділення наступних етапів процесу відтворення людського капіталу — формування, розвитку та використання.

Тому пріоритетними напрямами формування й розвитку людського капіталу мають стати наступні:

- розробка й реалізація державної програми із підтримки освіти та охорони здоров'я, яка б акумулювала в собі принципи доходності вкладень у людський капітал;

- поліпшення діяльності житлово-комунального господарства, що сприяє покращенню фізичного й морально-духовного стану людини;

- створення можливостей для продуктивного використання людського капіталу через відповідне економічне підґрунтя, збалансований регіональний розвиток, впровадження системи стимулів до праці, забезпечення умов праці і життя;

- створення екологічно безпечних технологій, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності продукції та безпечній життєдіяльності населення певного регіону;

- реалізація соціальних гарантій зайнятого і незайнятого населення в умовах ринкових відносин, що створить передумови для поліпшення всіх параметрів формування людського капіталу.

Особливої уваги набувають питання, пов'язані із формуванням доходів населення як умови подолання великих розбіжностей у рівні життя населення. Формування доходів населення залежить, головним чином, від двох основних комплексів факторів. Перший комплекс факторів складають показники та можливості економічного зростання у країні, оскільки економіка — це фундамент соціального розвитку, а її міцність є запорукою соціального благополуччя, передусім зростання доходів населення. Отже, до першого комплексу факторів, що суттєво впливають на процес формування доходів, відносяться темпи зростання ВВП та його розподіл на споживання та нагромадження; динаміка окремих галузей вітчизняного виробництва та пропорційність в їх розвитку; досягнення у розвитку малого підприємництва; темпи зміни продуктивності праці; динаміка чисельності населення; збільшення або скорочення можливостей зайнятості для працездатного населення країни і динаміка безробіття; можливості формування внутрішніх інвестиційних ресурсів; наявність та величина зовнішнього боргу і ступінь залежності економіки від іноземного капіталу; ступінь стабільності вітчизняної валюти та міцність фінансової системи взагалі; динаміка цін, зокрема динаміка жит-

лово-комунальних і транспортних тарифів і ступінь їх відповідності реальному розміру заробітної плати, пенсій та середньодушових грошових доходів; наявність заборгованості із заробітної плати, пенсій, стипендій тощо.

Фактори економічного зростання можуть бути поєднані в групи (рис. 1):

- фактори сукупного попиту — серед них варто виділити рівень та темпи його зростання, розподіл сукупного доходу і його приросту на споживання і заощадження, рівень і обсяги державних вилучень та витрат, розміри експорту та імпорту;

- фактори пропозиції — до них відносять наявний основний та оборотний капітал, рівень капіталоозброєності, кількість працездатного населення й темпи його зростання, рівень освіти та професійної підготовки, технічний (технологічний) прогрес, інвестиції — тобто розміри збільшення основного капіталу та їх співвідношення з його вибуттям;

- фактори розподілу — це фактори, які впливають на економічне зростання через розподільчі процеси та які ґрунтуються на диференціації чисельності до заощаджень різних верств та прошарків населення, приватного та державного секторів економіки тощо;

- інституційні фактори і фактори загальних умов ведення економічної діяльності; до них необхідно віднести ступінь відкритості національної економіки, рівень розвитку ринкової інфраструктури, лібералізацію економічної активності, розвиток національного законодавства, рівень корупції та розвитку тіньової економіки тощо.

Хоча жодному із вищезазначених факторів не можна віддати перевагу, все ж таки головними факторами зростання необхідно назвати заощадження, інвестиції, темпи рівня життя та технічний прогрес.

Другий важливий комплекс факторів формування доходів населення створюють виваженість та ефективність державної політики доходів, розробка та організація виконання належним чином відповідних Законів України, Указів Президента України та інших нормативних актів, спрямованих на розв'язання найсуттєвіших проблем соціальної сфери, передусім на збільшення рівня доходів населення та його платоспроможного попиту, зменшення податкового навантаження та доходи громадян, послаблення розшарування суспільства за доходами, зменшення рівня та масштабів бідності в країні тощо.

Більшість європейських держав, що приєдналися до Європейської соціальної хартії, послідовно дотримуючись її вимог, досягли соціально-економічного прогресу, високого рівня життя та соціального захисту населення, значного економічного росту, стали висококонкурентоспроможними.

Західні експерти констатують посилення нерівності, яке почалося з середини 70-х років ХХ століття, прискорилося у 80-ті і яке є однією із тенденцій сучасної економіки. Ця тенденція ха-

рактерна для всіх країн світу, але статистичні дані свідчать, що в європейському регіоні вивчення цієї проблеми і реальні результати набагато кращі, ніж в інших країнах, спостерігається більш рівномірний розподіл національного прибутку (порівняно із США) завдяки тому, що: по-перше, не допускається значного розходження у заробітній платі; по-друге, набагато нижчі темпи зростання доходів найбагатших верств населення; по-третє, соціальна політика проводиться у напрямі вирівнювання доходів населення у низькооплачуваних групах на соціально припустимому рівні. Відповідальність держави за гідний рівень життя своїх громадян вища, ніж у США. Тому рівень життя населення у європейському регіоні більш рівномірний, стабільний, за всіма ознаками, більш цивілізований.

До соціальних стандартів рівня життя як фактору відтворення людського капіталу відносять:

- тривалість життя — від 25 (мінімум) до 85 (максимум) років;
- грамотність населення — 100%;
- середня тривалість навчання — 15 років;
- реальний ВВП на душу населення (в купівельній спроможності до долара) від 200 (мінімум) до 40000 (максимум);
- сумарний коефіцієнт народжуваності (середня кількість дітей, народжених жінкою у віці від 20 до 45 років) — 2,14—2,15;
- коефіцієнт старіння населення (частка населення старшого за 65 років у загальній чисельності населення) — 7%;
- співвідношення 10% найбагатших до 10% найбідніших — 10:1;
- частка населення, яке проживає за межею бідності, — 10%;
- співвідношення мінімальної та середньої заробітної плати — 1:3;
- мінімальний рівень погодинної заробітної плати — 3 долари США;
- кількість правопорушників на 100 тис. населення — до 5 тисяч;
- рівень депопуляції (кількість народжених до кількості померлих) — 50:50;
- кількість психічних патологій на 100 тисяч населення — до 284 одиниць.

Рівень життя, як розвиток і ступінь задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб громадян є однією із складових якостей життя європейців. Коли мова йде про рівень життя, то мається на увазі, перш за все, кількісні показники, що розраховуються (величина ВВП на душу населення, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, рівень реальної середньої заробітної плати, купівельна спроможність середньої заробітної плати, середня пенсія, забезпеченість товарами довготривалого користування, розміри витрат та охорону здоров'я і освіту т. ін.).

Для країн Євросоюзу характерним є те, що у більшості цих країн спостерігається достатньо високий рівень витрат на освіту, охорону здоров'я, культуру, спорт, організацію дозвілля. Це свідчить про підтримання соціальних стандартів життя населення, які реалізують домінуючу ідею розвитку цивілізованого світу. Як відзначають американські спостерігачі, якісні показники

Рис. 1. Групи факторів економічного зростання

сьогодні оцінюються вище, ніж будь-коли. Саме тому Європа стає синонімом якості, а європейська якість є на сьогодні еталоном, нагальною потребою, у якій зацікавлена держава.

Важливим фактором підвищення якості життя є проведення керівними органами ЄС активної соціальної політики, яка характеризується ігноруванням окремих елементів економічної ефективності на користь підвищення ефективності соціальної, зокрема, зменшення диференціації доходів населення до оптимального рівня та дотримання мінімальних соціальних стандартів. Дилема "справедливість — ефективність" займає центристську позицію у житті європейців, для якого характерне зростання солідарності і переборення політики егоїзму і це на сьогодні є умовою великої свободи вибору особистості. Це явище можна пояснити існуванням більш гуманних, цивілізованих відносин у суспільстві. Ігнорувати активну соціальну політику з ринковою економікою — значить, не бачити вектора соціально-політичного розвитку європейського континенту в цілому.

Сьогодні в Європі можна спостерігати процес руйнації суспільства масового споживання. Розвинена економіка і надійна система соціальних гарантій, починаючи з 60—70-х років ХХ ст., відкрила перед європейцями широкі можливості, постійно розширює стереотипи суспільства масового споживання. Свій добробут вони починають розглядати в першу чергу через призму можливостей творчої самореалізації, низький рівень соціальної нерівності, дотримання прав людини, підвищення загальної культури. Сьогодні саме завдяки зусиллям європейців, завдяки зростаючій привабливості європейської соціальної моделі парадигма масового споживання перестає домінувати і відходить у минуле, тоді як покращення житлових умов, отримання хорошої освіти, якісної медичної допомоги, престижне споживання унікальних, одиничних товарів довготривалого користування і якісних продуктів харчування стає одним із важливих показників людського розвитку європейців.

Дослідники звертають увагу на такі особливості розвитку європейської цивілізації, як відносна замкненість, опора на внутрішні джерела прогресу, увага до розвитку креативного потенціалу людини, відмова від використання екстенсивних методів забезпечення економічного росту, намагання дотримуватись принципів рівності й солідарності, визнання важливої ролі суспільного консенсусу по ключових проблемах, які стоять перед суціумом в цілому. Креативний потенціал Європи реалізується не тільки на індивідуальному рівні, розширюючи весь горизонт життя людини, але і на рівні всієї спільноти європейських країн і народів, європейської цивілізації.

Таким чином, сучасною парадигмою розвитку європейської цивілізації є усвідомлення достатності економічного росту, що зумовлює перехід від підвищення рівня життя населення до удосконалення його якості шляхом розповсюдження та застосування стандартів не тільки на вироблені споживчі товари і послуги, але і весь комплекс умов життя (стандарт дотримання прав людини, забезпеченість житлом, роботою, достатній дохід населення для задоволення необхідних потреб, доступність освіти, ефективна медична допомога, дотримання безпечних стандартів екологічного забруднення довкілля і продуктів харчування тощо). Досить висока ефективність проведення у європейському регіоні політики стримування соціальної і майнової нерівності, викоринення бідності та удосконалення надання соціальних послуг підвищують якість життя.

За дослідженням Т. Заяць, головною стратегічною метою сучасного соціального розвитку України має стати забезпечення сталого зростання якості життєдіяльності населення на основі зміцнення його життєвого потенціалу, збільшення реальних доходів та розширення сфери продуктивної зайнятості [6, с. 10].

Для сучасних європейських країн головними формами життєдіяльності людей залишаються, як і раніше, трудова діяльність, використання свого робочого часу, діяльність в побуті, суспільно-політична діяльність, діяльність у сфері культури і, як наслідок, використання вільного робочого часу, а також типові для даної цивілізації взаємовідносини людей, звичаї та правила поведінки. Форми життєдіяльності людей визначаються умовами їх життя в межах європейської цивілізації і характеризуються системою виробничих відносин. Але так чи інакше, праця стає мірилом цінності людини і значною мірою визначає її положення в суспільстві, забезпечує добробут не тільки самого працюючого, але і його сім'ї, і таким чином сприяє підвищенню якості життя.

Система цінностей, яка визнається багатьма європейськими країнами (патріотизм, свобода, рівноправність, колективізм, традиціоналізм, повага до особистості, працелюбство), орієнтована на людину і суспільство, поєднана з професіоналізмом, задає певні рамки трудовій творчій енергії у людей, підвищує результативність роботи і ефективність функціонування всієї європейської економіки. На цій основі створюються умови для комфортного життя європейців шляхом задоволення зростаючих духовних і суспільних потреб, що піднімає життя європейців на нову якісну ступінь.

В Україні вирішення завдань якісного порядку поки що сприймається як побажання, що не має достатніх передумов для реалізації.

З метою удосконалення відтворення людського капіталу доцільно:

1. Забезпечити стабільне зростання реального ВВП на рівні 8—10% на рік шляхом дотримання належної макроекономічної політики, здійсненням подальшої реалізації інституційних і структурних реформ.

2. Зниження рівня бідності, пом'якшення соціальних ризиків і зміцнення середнього класу на основі прийнятих законів та дотриманням необхідних для цього інституційних процедур, програми, яка спрямована на розвиток громадянського суспільства, залучення місцевих громад до вирішення питання подолання бідності.

3. Поліпшення доступу до якісної освіти.

4. Зменшення міжрегіональної диференціації доходів (коефіцієнт варіації) на душу населення.

5. Наближення державної політики та процесів координації до європейських стандартів.

6. Зростанню реальних доходів домашніх господарств, що сприятиме підвищенню внутрішнього попиту населення, збереженню стабільності обмінного курсу й цін (це створить можливість для планування на довгострокову перспективу домашніх господарств).

7. Встановлення розміру ПМ для працездатної особи, виходячи із рівня нових цін на споживчі товари і тарифів за послуги, включаючи квартиру плати і комунальні послуги. ПМ повинен мати найвищий пріоритет і бути доведений до відома кожної людини.

8. Встановити гарантований мінімальний рівень тарифної оплати праці не нижче прожиткового мінімуму працездатної особи, індексації заробітної плати відповідно до темпів інфляції та компенсації частини заробітної плати у зв'язку із затримкою у деяких випадках її виплати.

9. Уточнити механізм перегляду мінімальної оплати праці відповідно до підвищення індексу споживчих цін.

10. Встановити терміни перегляду тарифних ставок заробітної плати і в цілому пов'язати із збільшенням обсягів ВВП та продуктивності праці.

11. Основу заробітної плати має складати вартість мінімального споживчого кошика, який розраховувати за реальними ринковими цінами.

12. На перспективу встановити частку оплати праці у ВВП, яка сьогодні в Україні становить 45%, довести її до рівня 50—60%, тобто наблизившись до рівня більшості країн ЄС, яка на сьогодні у них у середньому становить 65%.

13. Забезпечити заробітній платі статус головного джерела відновлення доходів від трудової діяльності працюючих.

14. Посилити роль мінімальної заробітної плати як соціального нормативу шляхом збільшення її відсотка відносно прожиткового мінімуму.

15. Забезпечити поетапну реалізацію права працівників на мінімальну заробітну плату, не нижчу ПМ.

16. Забезпечити поступове запровадження годинної оплати праці із застосуванням національного мінімального розміру годинної заробітної плати.

17. Забезпечити стабільне зростання частки заробітної плати у структурі ВВП.

18. Підвищити частку тарифу в середній заробітній платі до 50—60%; досягнення оптимальних міжгалузевих співвідношень в оплаті праці в Генеральній угоді між об'єднаннями профспілок та Кабінетом Міністрів;

19. Необхідно доповнити КЗпП України, який відповідав би всім вимогам МОП. На сьогодні відносини між підприємцями і найманими працівниками регулюються КЗпП, затвердженим з поправками 1996 р. Його неодноразово намагалися "адаптувати" до нових соціально-трудових відносин, вносячи в нього відповідні поправки, паралельно "доповнюючи" новими законами ("Про охорону праці", "Про порядок розв'язання трудових конфліктів", "Про колективні договори і угоди") і постановами та ін.

20. Зменшити розшарування населення за рівнем грошових витрат. Співвідношення величини сукупних витрат між 10% найбільш і 10% найменш забезпечених громадян не збільшувати більше 6—8 разів.

21. Застосовувати в Україні рівень бідності, який визначений ООН для країн Центральної та Східної Європи (гривневий еквівалент 4,3 дол. США за ПКС).

22. Передбачити зростання купівельної спроможності мінімальної заробітної плати, середньої заробітної плати. Мінімальну заробітну плату довести до рівня прожиткового мінімуму, середню заробітну плату збільшити до 2—2,5 прожиткових мінімумів, а купівельну спроможність грошових доходів орієнтувати до трьох ПМ для основної маси працюючого населення.

23. Середню заробітну плату збільшувати більш високими темпами порівняно з мінімальною заробітною платою, що пов'язано з необхідністю формування середнього класу в Україні.

24. Приріст реальних доходів населення, реальної заробітної плати, реальної пенсії збільшувати більш високими темпами.

25. Забезпечити поступове наближення мінімальних соціальних стандартів (мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії) до ПМ.

26. Розраховувати індекс споживчих цін для прожиткового мінімуму (споживчого кошика) і порівнювати його з індексом споживчих цін по Україні. У разі, коли індекс споживчих цін по Україні випереджає індекс споживчих цін прожиткового мінімуму, його необхідно індексувати.

27. Підвищити рівень життя працюючого населення завдяки збільшенню реальної заробітної плати.

28. Зменшити питому вагу населення, що живе за національного межого бідності з 27,7% до 23,7%.

29. Податки встановлювати з врахуванням платоспроможності населення та у відсотках, як частка податкового навантаження на ВВП. Рівень оподаткування держава встановлює за допомогою законодавчих і адміністративних механізмів, а також фінансових важелів. Час від часу немало країн світу скорочують податки разом з витратами, але частки у них можуть залишатись незмінними або навіть знизяться.

30. До Закону "Про податок з доходів фізичних осіб" необхідно внести уточнення переліку угод, удоскона-

лення механізму надання соціальних пільг і розширення можливостей для використання податкового кредиту.

31. Рівень інфляції в Україні не повинен перевищувати 5—6% на рік, і має поступово наближатись до європейського стандарту — 2%.

32. Протягом 2000—2003 рр. в Україні середньорічні темпи зростання ВВП склали майже 7,4%, а промисловості — 12,5% (переважно за рахунок інтенсивних чинників). Нинішній показник продуктивності праці майже на третину перевищує показник 1990 року.

33. Підвищити стипендії студентам вузів і аспірантам до 50% ПМ; іншим особам, що навчаються, — до 30% ПМ.

34. Впровадити в найближчі роки механізм державної субсидії на забезпечення молоді житлом (молодь — особи до 35 років).

35. Для пільговиків створити соціальний пакет (за прикладом Росії), який би дозволяв: 1) отримуватичасно ліки; 2) право на проїзд залізницею; 3) літній відпочинок. Пільговики купують соціальний пакет на ці послуги, але якщо витрати на ці пункти вищі, то вони дотуються державою. Якщо пільговик хоче отримати гроші за передбачені пільги, то він їх отримує, а за послуги в разі необхідності платить сам. Це не повинно погіршувати вже існуючого становища і підтримувати мінімум на базовому рівні.

36. Вхідження України до кола розвинутих держав світу передбачає щорічні темпи зростання ВВП в Україні щонайменше на 12% та у будь-якому разі вдвічі вищі, ніж у країнах Єврозоюзу.

ВИСНОВКИ

Розглянуті напрямки удосконалення регуляторних важелів відтворення людського капіталу засобами інновацій дають відповіді тільки на найбільш актуальні, з точки зору автора, проблемні питання, але вони є визначними і мають велику перспективу свого впливу на формування позитивних тенденцій у відтворенні людського капіталу України.

Література:

1. Антошкіна Л.І. Вища освіта в системі суспільних інтересів. — Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2008. — 284 с.
2. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. — К.: Знання, КОО, 2001. — 254 с.
3. Кіндзерський Ю. Інституціональні аспекти відтворення у контексті структурних трансформацій. // Економіка України. — 2007. — № 1. — С. 4—13.
4. Лич В.М. Трудовий потенціал: теорія і практика відтворення. — К.: Наук. світ, 2003. — 313 с.
5. Рубан О.В. Особливості розвитку людського капіталу в умовах перехідної економіки // Вісник СумДУ. — 2002. — № 2. — С.172—179.
6. Трансформаційні процеси та економічне зростання в Україні // М.І. Скрипченко, В.М. Геєць, Т.І. Приходько та ін. — Харків: Форт, 2003. — 437 с.
7. Формування та використання інтелектуального капіталу Монографія / Гавкалова Н.А., Маркова Н.С. — Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. — 252 с.